

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

Učebné osnovy

pre denné a večerné nadstavbové štúdium

SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA

**Schválilo Ministerstvo školstva SR 3. 6. 1998 pod číslom 1319/98-41
s platnosťou od 1. 9. 1998**

J A Z Y K

Charakteristika a ciele predmetu

Koncepcia jazykovej zložky učebného predmetu vychádza z poznatkov jazykovedy, teórie informácie a komunikácie, psychológie. Cieľom vyučovania je dosiahnuť u žiakov primeranú úroveň vedomostí, zručností a postojov, ktoré tvoria pevný základ pre výkon povolania, ako aj pre ďalšie vzdelávanie.

Žiaci sa majú naučiť:

- vyjadrovať sa gramaticky správne, štylisticky a komunikatívne vhodne, výstižne a zrozumiteľne s ohľadom na funkciu (cieľ) a situáciu (adresáta) komunikácie, využívať pojmovosť aj estetiku jazyka;
- utvoriť písomne alebo ústne všetky základné slohové útvary najmä **administratívne, odborné a hovorové** (bežnej komunikácie), **publicistické a rečnícke**;
- pozorovať, porovnávať, zovšeobecňovať, klasifikovať, charakterizovať (definovať) a objektívne hodnotiť jazykové javy, vlastné jazykové prejavy a javy okolitej skutočnosti a toto hodnotenie presvedčivo a zrozumiteľne vyjadriť, odôvodniť výber jazykových prostriedkov;
- diskutovať, polemizovať, argumentovať, presvedčať, kritizovať s dodržiavaním jazykovej kultúry a úcty k partnerovi komunikácie;
- pohotovo, samostatne, systematicky pracovať so základnými normatívnymi jazykovými príručkami, encyklopédiami atď.;
- efektívne, pohotovo spracúvať informácie, pracovať s kartotékou, diárom (aj v počítačovej forme);
- využívať medzipredmetové vzťahy.

Obsah tematických celkov

1. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

1. **Jazykové spracovanie čítaného a počutého textu** (konsept, tézy, osnova). Druhy čítania textu (orientačné, študijné a pod.). Práca s odbornou literatúrou a normatívnymi príručkami. Plánovanie práce.
2. **Funkčné (objektívne) jazykové štýly, slohové postupy**, slohové útvary ústne a písomné. Slohotvorné a komunikatívne činitele. Slohotvorný proces. Rozdiel medzi tvorbou písaného a ústneho prejavu. Administratívny štýl a jeho útvary.
3. **Pravopisný výcvik** vzhľadom na administratívne účely: veľké písmená, čiarka v jednoduchvej vete, bodky, dvojbodky, zátvorky. Pravopis a skloňovanie cudzích slov. Práca s Pravidlami slovenského pravopisu z r. 1991 aj so staršími vydaniaми (úvodná, gramatická časť).
4. **Informácia a komunikácia**: dialógy a monológy v rozličných situáciách spoločenského i pracovného života. Dodržiavanie jazykovej a spoločenskej kultúry. Diskusia a polemika. Zápisnica. Správa o činnosti (informačný referát).

5. **Slovná zásoba.** Pojem a slovo, jednovýznamové a viacvýznamové slová. Spisovné a nespisovné vyjadrenie, štandard a subštandard. Kultúrny vzťah k používaniu cudzích slov; synonymá. Frazeologizmy (aj vo vzťahu k cudzím jazykom). Vývin slovnej zásoby. Zastarané slová a neologizmy. Systematická práca so slovníkmi.
6. **Tvorenie slov.** Slovtvorné modely (odvodzovanie): slovtvorný základ a slovtvorný formant (prípona a predpona). Morfematická stavba slova vo vzťahu k pravopisu (vybrané slová). Skladanie slov. Skracovanie slov. Univerbizácia a multiverbizácia. Odborná a administratívna terminológia. Slovníky.
7. **Morfológia.** Slovné druhy. Viacfunkčnosť niektorých slovných druhov. Morfológické kategórie a ich funkčné využitie. Správne tvorenie morfológických tvarov.
8. **Kontrolné slohové práce** v každom polroku jedna (dve hodiny na písanie, dve na hodnotenie a opravu).
9. Systematizácia vedomostí a zručností.

2. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

1. **Syntax.** Vzťah morfológie a syntaxe. Základné syntaktické konštrukcie: syntagmatické, vetné, polovetné, súvetné, nadvetné. Syntagmy a vetné členy. Druhy jednoduchých viet a ich štýlové využitie. Druhy súvetí. Vzťah súvetia a polovetnej konštrukcie, ich funkčnosť v rozličných štýloch, najmä v odbornom a administratívnom. Transformácia jednoduchých viet na súvetia a naopak. Interpunkcia v jednoduchej vete a súvetí. Modifikácia vetnej stavby, nadvetná syntax: slovosled, konektory, odsek, kapitola.
2. **Opis a charakteristika. Výklad.** Druh opisu. Pracovný návod, porovnávaci opis, reklama, konkurz. Vzťah medzi umeleckou a administratívnou charakteristikou (osobným posudkom). Spoločné znaky odborného a administratívneho štýlu, odborného opisu a výkladu. Projekt odbornej práce.
3. **Úvaha a kritika** v publicistickom a odbornom štýle, umeleckej literatúre a v bežnom živote; spravodajské a beletristické žánre v publicistike.
4. **Zvuková a grafická stránka jazyka** vo vzťahu k spisovnej výslovnosti a pravopisu: krátke a dlhé samohlásky, rytmické krátenie, pravopis a výslovnosť tvrdých, mäkkých a obojakých spoluhlások v domácich a cudzích slovách. Spodobovanie. Prozodické vlastnosti jazyka (vety): dôraz, melódia, tempo, pauza. Práca s Pravidlami slovenskej výslovnosti.
5. **Rečnícky výcvik:** tvorba a prednes rečníckeho útvaru; pripravený prednes (spamäti) náučno-populárnej prednášky (3-5 minút). Prednes nepripravených krátkych spoločenských prejavov – príhovorov.

6. Všeobecné poznatky o jazyku. Vznik a vývin jazyka. Funkcie jazyka. Diferenciácia súčasného národného jazyka a jeho vývinové tendencie. Vzťah normy a kodifikácie. Základné znaky jazykovej kultúry.

7. Kontrolná práca.

8. Systematizácia vedomostí a zručností.

Poznámka:

Pre trojročné večerné štúdium si predmetové komisie upravujú obsah dvojročného štúdia.

L I T E R A T Ú R A

Charakteristika a ciele predmetu

Cieľom vyučovania literatúry je aktívne sa podieľať na intelektuálnom citovom a mravnom rozvoji žiakov. Základným prostriedkom realizácie tohto cieľa je literárnoumelecké dielo, jeho čítanie a tvorivá interpretácia. Zakladá sa na pochopení jeho zmyslu a významu pre človeka a ľudskú spoločnosť a na vnútornom citovom prežívaní estetických a myšlienkových hodnôt, účinok pôsobenia prostredníctvom literatúry s umenia by sa mal prejavovať aj pri utváraní plnohodnotného spôsobu života, voľbe správnej životnej cesty, orientácii vo vlastnom živote, sebarealizácii v demokratickej a humannej spoločnosti.

Úlohou vyučovania literatúry je vypestovať schopnosť a zručnosť spájať kognitívne a nonkognitívne činnosti a faktory a v spojení krásna a myslenia odhaliť v poznávacom procese vlastnú tvorivosť.

Učebné osnovy majú rámcový charakter, vylučujú presnú inštrukciu, príkaz pre učiteľa a dogmatický prístup k odporúčanému obsahu a rozsahu tém (autorov, literárnych diel, úryvkov). Vyžadujú a predpokladajú tvorivý a diferencovaný prístup k obsahu a procesu, samostatný, cieľavedomý výber literárnych diel na čítanie a interpretáciu, výber metód, štrukturáciu vyučovacích hodín atď. Jedným z rozhodujúcich činiteľov zostáva učiteľ, jeho erudícia, pedagogické majstrovstvo a láska k literatúre.

1. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Obsah tematických celkov

1. Úvod do štúdia literatúry

Literatúra ako umenie, literatúra a iné umelecké druhy, literárne útvary a žánre, umelecké zobrazenie.

Funkcia literatúry v živote človeka. Ako čítať umeleckú literatúru, čo čítať, kultúrne čítanie.

2. Staroveká literatúra

2.1 Informácie a čítanie ukážok z literatúry Orientu, Biblia a jej vplyvy na podobu európskych literatúr.

2.2 Antická literatúra, výber zo starovekej gréckej a starovekej rímskej literatúry.

3. Stredovek

3.1 Európske stredoveké literatúry, výber ukážok na čítanie.

3.2 Začiatky slovenskej a českej literatúry – Staroslovienska literatúra a kultúra, vplyv na národný vývin, legendy. Ľudová slovesnosť, základ národnej literatúry.

4. Humanizmus a renesancia

4.1 Európske humanistické a renesančné literatúry a umenie, výber a tvorby.

4.2 Výber z tvorby slovenskej renesančnej a humanistickej literatúry.

5. Barok

- 5.1 Európske barokové literatúry a barokové umenie, výber z tvorby
- 5.2 Slovenská baroková literatúra a umenie, výber ukážok, žánre barokovej literatúry.

6. Klasicizmus

- 6.1 Európske klasicistické literatúry, výber z tvorby
- 6.2 Slovenská klasicistická literatúra, výber z tvorby odporúčaných autorov: A Bernolák, J. I. Bajza, K. Kollár, J. Hollý

7. Systematizácia a upevnenie učiva

8. Preromantizmus a romantizmus

- 8.1 Európske preromantické a romantické literatúry, výber z tvorby.
- 8.2 Romantizmus v slovenskej literatúre, výber z tvorby odporúčaných autorov: Ľ. Štúr, S. Chalupka, A. Sládkovič, J. Kráľ, J. Botto, J. M. Hurban, J. Kalinčiak

9. Literatúra na prechode od romantizmu k realizmu

Slovenská literatúra porevolučných a matičných rokov. Výber z tvorby odporúčaných autorov: Ľ. Kubány, J. Záborský, J. Palárik

10. Systematizácia a upevňovanie učiva

11. Realizmus

- 11.1 Realizmus vo svetovej literatúre, výber z tvorby
- 11.2 Realizmus v slovenskej literatúre, výber z ukážok z tvorby odporúčaných autorov: S. Hurban Vajanský, P. O. Hviezdoslav, M. Kukučín, B. S. Timrava, J. G. Tajovský

12. Systematizácia a upevnenie učiva

13. Literárne moderna

- 13.1 Svetová literatúra v období moderny, Ch. Baudelaire, J. A. Rimbaud, čítanie z tvorby, interpretácia modernej poézie, P. Bezruč, F. Šrámek
- 13.2 Slovenská literárna moderna v nadväznosti na svetovú modernu. Výber z tvorby odporúčaných autorov, I. Krasko, J. Jesenský.

14. Systematizácia a upevnenie učiva

15. Aktuálne problémy literárneho a kultúrneho života

Využitie a riešenie tém súvisiacich so študijným zameraním.

16. Informatická výchova (priebežne)

Práca s knihami, literatúrou, časopismi, slovníkmi, uplatnenie medzipredmetových vzťahov a špecializácie štúdia.

17. Odporúčané čítanie

Celkove 5 titulov z literatúry preberaných období podľa výberu učiteľa a žiakov.

2. ročník
(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Obsah tematických celkov

1. Zopakovanie učiva z 1. ročníka

Zopakovanie základných pojmov, prehľad a kontinuita literárnych období, interpretácia a porovnanie základných vybraných literárnych diel.

2. Literatúra medzi dvoma svetovými vojnami

- 2.1 Svetová literatúra medzi dvoma svetovými vojnami. Výber literárnych diel a ukážok na čítanie a interpretáciu. Odporúčani autori: E. M. Remarque, T. Mann, R. Rolland, E. Hemingway, T. Dreiser, M. Proust, J. Jouce, F. Kafka, V. Nezval, J. Hašek, K. Čapek
- 2.2 Slovenská medzivojnová literatúra. Výber ukážok z poézia, prózy a drámy. Odporúčani autori: Poézia: M. Rúfus, E. B. Lukáč, J. Smrek, V. Beniak, nadrealisti R. Fabry, Š. Žáry, katolícka moderna, R. Dilong, J. Silan; Próza: L. N. Jége, J. C. Hronský, M. Urban, lyrizovaná próza Ľ. Ondrejov, M. Figuli, D. Chrobák; Dráma: I. Stodola, J. Barč-Ivan

3. Systematizácia a upevnenie učiva

4. Literatúra po roku 1945

- 4.1 Moderné prúdy vo svetovej literatúre, výber z literárnych diel a ukážok podľa podmienok školy a triedy
- 4.2 Slovenská literatúra po roku 1945 v hľadani významu a tvaru. Výber, čítanie a interpretácia literárnych diel, úryvkov (poézia, próza, dráma). Odporúčani autori na výber poézia: J. Kostra, P. Horov, A. Plávka, V. Mihálik, M. Válek, M. Rúfus, J. Stacho, J. Mihalkovič, Ľ. Feldek, M. Kováč, Š. Strážay, Š. Moravčík, J. Štrasser, I. Štrpka a iní. Odporúčani autori na výber prózy: F. Hečko, D. Tatarka, R. Jašík, V. Mináč, A. Bednár, L. Ťažký, L. Mňačko, A. Hykisch, V. Šikula, N. Tanská, L. Ballek, R. Sloboda, P. Jaroš, V. Bednár, P. Vilikovský, D. Mítana a iní. Odporúčani autori na výber drámy: Š. Králik, P. Karvaš, L. Lahola, Ľ. Filan, I. Bukovčan, M. Lasica – J. Satinský, S. Štepka a iní.

5. Záverečné opakovanie a systematizácia učiva

6. Aktuálne problémy literárneho a kultúrneho života

Nastolenie a riešenie tém komplexného charakteru súvisiacich so študijným zameraním.

7. Informatická výchova (priebežne)

Práca s literatúrou, literárnymi prameňmi, časopismi, slovníkmi, využitie knižníc, uplatnenie medzipredmetových vzťahov a špecializácie štúdia.

8. Odporúčané čítanie

Celkove 5 titulov z literatúry preberaných období na základe výberu učiteľa a žiakov.

Poznámka:

Pre trojročné večerné štúdium si predmetové komisie upravujú obsah dvojročného štúdia.